

Economics. Selected Excerpts. London: MacMillan

12. Smith, A.(1776) 1909. An injury in to the Nature and Causes of the Wealth of Natures. New York, NY : P.F. Collier & Sons

13. Walras, L.1954. Elements of Pure

Economics; or, the Theory of Social Wealth. Homewood, III: Published for the American Economic Association by Richard D. Irwin, Inc.

Статья поступила в редакцию 20.01.2006

В.Г. ЯРЕМЕНКО, к.е.н., доцент,
Институт економіки та прогнозування НАН України

ІНСТИТУЦІОНАЛЬНИЙ АНАЛІЗ КОРУПЦІЇ І ОБҐРУНТУВАННЯ ШЛЯХІВ БОРОТЬБИ З НЕЮ

Суттєву роль у розкритті соціально-економічної природи корупції відіграє з'ясування її місця в інституціональній системі координат. З одного боку, корупція бере участь у виконанні функцій державного механізму в умовах його недосконалості і провалів, внаслідок чого вона є загальним (на жаль) явищем, притаманним різним суспільним епохам і типам соціального устрою. З іншого боку, корупція розкладає державний організм, спричиняє кризи у сфері державного управління.

У науковій літературі існує певна традиція інституціонального трактування корупції як соціально-економічного явища. Різні аспекти цієї проблеми досліджено у публікаціях В. Тарасевича, Л. Тимофєєва, Г. Клейнера, О. Яременка [Див.:4,7,8,9]. В той же час загадковою залишається виключна стійкість цього феномену, який однаково успішно адаптується і до умов державного соціалізму, і до умов ринкової трансформації, і є невід'ємним атрибутом пост-індустріального суспільства. Мета цього дослідження – виявити інституційні передумови загального змісту корупції для обґрунтування ефективних шляхів боротьби з нею в умовах формування соціальної ринкової економіки та правової держави .

На наш погляд, здатність корупції проникати буквально в усі пори державного організму зумовлена її нерозривним зв'язком з природою грошей як інституту. Хоча об'єктами корупції можуть бути як гроші (ліквідність), так і товари чи послуги, корупція є переважно грошовим феноменом. Всі інші об'єкти корупційних дій можуть розглядатися як сурогати ліквідності. Тому перевага хабарів у грошовій формі може бути охарактеризована як особливий випадок дії принципу переваги ліквідності, виявленого і дослідженого видатним економістом Дж. М. Кейнсом.

У своїх теоретичних побудовах Дж. М. Кейнс виходить із розуміння переваги ліквідно-

сті як зворотного стосовно до схильності до споживання стимулу і критерію прийняття господарських рішень. Тобто перевага ліквідності в загальному випадку – це спосіб дії, що передбачає відмову від поточного споживання та заощадження своїх ресурсів у найбільш ліквідній формі – у формі грошей.

Оскільки стимули і мотиви переваги ліквідності містяться у засадах господарської системи, остільки вони посідають важливе місце у відтворенні конкретних форм устрою економіки та суспільства. Корупція є однією із стабільних соціальних конструкцій, тому цілком коректно встановити зв'язок цієї загальної властивості корупції з особливою роллю грошей у забезпеченні спадкоємності різних історичних станів соціуму. У чому ж полягає ця роль?

По-перше, ліквідність у кейнсіанському трактуванні безпосередньо пов'язана з мірою невизначеності конкретної господарської і відповідно інституціональної системи [Див.: 5]. Це стосується і функціонування держави як складного інституціонального комплексу, що сформувався історично. Якби держава справді працювала „як годинник”, то не існувало б самої можливості чиновницької сваволі, а, отже – і корупції. Чиновник (бюрократ) був би простою функцією державного механізму, але ніяк не аргументом. Однак не існує ніяких реальних важелів та інструментів, що дозволяють повністю усунути невизначеність функціонування держави. Тому бюрократ завжди має якусь можливість використати цю невизначеність собі на користь, узурпуючи повноваження, зняти цю невизначеність у життєво важливих для громадянина, корпорації, організації тощо ситуаціях.

Таким чином, мотив остороги впливає з потенційних і реальних загроз статусу суб'єкта і важливим умовам його життєдіяльності. У статичних („застійних”) системах, де ці умови

© В.Г. Яременко, 2006

незмінні впродовж тривалого часу, ліквідність не може виконувати такої ролі, як у динамічних системах. Тут можна побачити передумови для розуміння феномена перманентного чиновницького нормотворення, яке завжди тяжіє до ускладнення життя для суб'єктів будь-якого рівня, підвладних певній функції держави [Див.:1,6].

Чим ширша границя зіткнення системи із середовищем, тим більшою є загальна сума непередбачуваних і непередконтрольних факторів. Упорядкування соціальної системи шляхом ускладнення є нескінченною гонитвою за стабільністю і визначеністю ціною розширення меж (у тому числі, і внутрішніх) взаємодії з невизначеним середовищем. І далеко не випадково, що перехідні епохи безпосереднім чином пов'язані з істотними змінами в соціально-економічному статусі і параметрах ліквідності як такої.

В історії практично не відбувалося жодних серйозних змін в інституціональному устрої і технологічній основі господарських систем, які б не супроводжувалися високою інфляцією, галопуючою інфляцією або гіперінфляцією. Граничні варіанти такої зміни – політика воєнного комунізму в Радянській Росії або “подолання поділу праці” у Кампучії при владі “червоних кхмерів” у другій половині 70-х років минулого століття, коли гроші були просто скасовані. Порівняно поступові, еволюційні зміни в господарському ладі постсоціалістичних країн в 90-і роки також супроводжувалися явищем гіперінфляції. Очевидно, не відключивши стабілізуючі механізми інституту ліквідності, неможливо змусити людей включитися в абсолютно нові, і тому невизначені (у чомусь протиприродні), форми організації господарського життя.

По-друге, ліквідність є вираженням сукупних умов автономного, більш-менш локалізованого і відносно незалежного існування відокремлених суб'єктів господарської системи. Ліквідність, будучи сама практичною абстракцією (втіленням абстрактно загальної людської праці), дає можливість її власникові також практично абстрагуватися від своєї реальної залежності від соціуму. Тим самим вона формує і реалізує атрибути індивідуалізму, незалежності і свободи вибору суб'єкта на різних рівнях соціальної активності і у різних історичних типах соціального контролю і соціальної зумовленості господарської діяльності людини. Бюрократ, вдаючись до корупційних дій, завдяки отриманню хабарів відокремлює себе від безпосереднього зв'язку з державною функцією і

тим самим створює своє маленьке поле прихованої свободи.

По-третє, ліквідність інтегрує всі доступні за наявних технологій і існуючому устрою економіки ступені свободи суб'єкта в соціальному просторі і часі господарської системи. Ліквідність підкріплює свободу вибору свободою дій. Тому не випадково, що саме ліквідність робить можливими несанкціоновані системою господарські дії інноваційного характеру, які іноді виступають як пряме порушення законодавства. Корупція тут є невід'ємним елементом механізму “проштовхування” незаконних або напівзаконних інноваційних технологій (технології тут розуміються в широкому смислі слова – виробничі, організаційні, менеджерські фінансові тощо) Завдяки цьому інститут ліквідності відкриває перед новаторами більш широке поле альтернатив, і таким чином, відповідає за інноваційний розвиток економіки.

По-четверте, ліквідність опосередковує ієрархічно-статусний вимір господарської системи (вертикальну підпорядкованість) горизонтальною взаємодією суб'єктів як рівних. Це надає системі додаткову стабільність і гнучкість. Вертикальні технології соціальної стабільності можливі лише у випадку більш-менш ефективного функціонування інституту ліквідності. Залишившись без горизонтальної підтримки інституту ліквідності, вертикаль влади з механізму стабілізації перетворюється в механізм самознищення соціуму.

Сучасна держава як складна система нездатна існувати без інституту ліквідності як загальної передумови соціального порядку. Однак вищестоящі суб'єкти соціальної ієрархії прагнуть нейтралізувати не вигідні для них горизонтальні ефекти інституту ліквідності, що зрівнюють їх з маргінальними суб'єктами. Наприклад, боротьбу економічно розвинених країн з “відмиванням грошей”, що побудована на мовчазному припущенні існування “чистих” і “нечистих” грошей, можна трактувати як підриив практичної загальності ліквідності. Це об'єктивно робить світогосподарську систему, що глобалізується, переважно вертикальною і тому менш стійкою.

З одного боку, фінансовий моніторинг згідно з рекомендаціями ФАТФ формально ускладнює традиційну корупцію, що реалізується за стандартними схемами. З іншого боку, фінансовий моніторинг стимулює несистемні фінансові інновації деструктивної спрямованості, що породжує глибокий розкол між легальним і позалегаліним господарюванням.

По-п'яте, ліквідність реалізує в собі

принцип суперечливої єдності двох основних шляхів соціалізації економічного суб'єкта. З одного боку, ліквідність пропонує індивідові загальні правила взаємодії в економічному співтоваристві, роблячи його, таким чином, „рівним серед рівних”, а з іншого, – кількісні характеристики володіння ліквідністю визначають статус у суспільстві, що не припускає верховенства принципу загальної рівності. Ліквідність виступає як специфічна переважно горизонтальна форма інтеграції соціуму, що доповнює переважно вертикальну державно-політичну форму.

Це не означає, що інститут ліквідності має явний “антиєрархічний” характер. Не перечуючи вертикальну інтеграцію, ліквідність і її робить рухливою, текучою, тобто живою органічною системою. Найбільш стійкою до функціонування інституту ліквідності політичною формою організації суспільства є демократія. Явище корупції в державному організмі виражає неминуче конфліктний характер взаємодії горизонталі й вертикалі в устрої сучасного суспільства, коли практична загальність держави набуває форму потенційно (але не актуально) загальної доступності державних функцій за “помірну плату”.

Розглядаючи інститут ліквідності у більш прикладному плані, можна відмітити його особливу значущість у справі мінімізації ризиків господарювання. Те, що на сучасній економічній мові називається хеджуванням ризиків, насправді має своїм корінням інститут ліквідності. Виділяючи функції ліквідності, крім звичайно (міра вартості, засіб обігу, засіб збереження вартості, засіб платежу, світові гроші), слід, на нашу думку, особливу увагу приділити базовій функції ліквідності, що зумовила саму появу відповідного інституту.

У грошовій теорії під час обговорення питання про роль грошей в господарюванні звертається увага на два фактори – десинхронізації та невизначеності. Перший з них пов'язаний з асинхронністю обмінів у товарному господарстві, коли купівля і продаж необхідних товарів відбуваються не одночасно. Другий фактор пов'язаний з невизначеністю, зумовленою тим, що надходження товарів й їхнє одержання розподіляються випадковим образом.

Корумпована бюрократія зацікавлена в можливості породжувати специфічну асинхронність і невизначеність ринкових обмінів шляхом несподіваних змін суттєвих умов господарювання. Тому стабільність базових умов господарювання, інформування суспільства і бізнесу про порядок і строки їх змін, прозорість

реалізації останніх є більш-менш надійним засобом профілактики корупції державних функцій.

Таким чином, еволюція інституту ліквідності пов'язана, насамперед, з мінімізацією впливу на господарську діяльність вищезазначених факторів невизначеності. Ліквідність з'явилася як суспільно необхідний інструмент, який дозволяє зводити ризики трансакцій до мінімуму, і в цій якості інтегруючий систему. Цю ж саму функцію, але вже у викривленій формі, ліквідність виконує і у випадку грошової корупції державних органів.

Використання в перехідній економіці різних сурогатів ліквідності породжує особливі форми корупції, пов'язані з легкою доступністю цих сурогатів (бартер, взаємозаліки, вексельні схеми) для бюрократичної сваволі і маніпулювання. Тому підвищення рівня монетизації розрахунків в економіці робить громадян, організації та фірми більш вільними у виборі альтернатив, дозволяючи їм на законній підставі обходити корупційні схеми або мінімізувати зіткнення з ними [див.: 2].

Не менш важливою функцією ліквідності у господарюванні є уніфікація зв'язків між його суб'єктами, що надає стабільності господарюванню, окреслюючи границі необхідної взаємодії в ньому. Причому, фактор повсюдності використання ліквідності та обов'язковості дотримання платіжної дисципліни стає запорукою стабільності господарювання. У певному смислі слова, корупція може розглядатися як розвиток і поширення загальної природи грошей на всі суттєві зв'язки і явища в суспільстві. Проте, як буде показано нижче, загальність у цьому випадку перетворюється в мниму, а на перший план висувається її дискримінуюча і обмежувальна природа.

Моментом, що суттєво ускладнює розуміння внутрішніх передумов, механізмів і наслідків корупції в сучасній Україні, є триваючий процес реформування господарського устрою. Досліджуване явище вплетене в складні форми і трансформи, протоінституціональні механізми, притаманні ринковій економіці, що формується. І тому для розуміння можливостей і шляхів практичного обмеження корупції в Україні необхідно врахувати перехідний характер інституціональної системи країни.

Аналіз пострадянської господарської трансформації дозволяє послідовно виділити три основні протоінституціональні форми впорядкування господарського життя: бюрократизацію, регіоналізацію, криміналізацію. Корупція виступає сполучною ланкою між цими

трьома „протоінститутами” [див.: 7,9], головна відмінність яких від власне інститутів полягає у тому, що їхня загальність є мнимою. Адже, кожна з цих форм є дискримінуючою за своєю суттю, і саме щодо тих суб'єктів, для яких відповідні умови є базовими умовами їх діяльності. Тому і координуючий, і інтегруючий потенціал протоінституціональних форм є неприпустимо низьким і дуже швидко вичерпуваним порівняно з реальною потребою соціуму, що трансформується, в упорядкуванні хаотичних процесів. У той же час таке суспільство змушене йти на компроміс і погоджуватися з цими інтегруючими механізмами – через брак кращих. Інакше хаос може набути насправді загального характеру, унеможливаючи саме існування суспільства.

Безумовно, протоінституціональні утворення, визначаючи „фізіономію” перехідних процесів у господарюванні, самі зазнають вплив умов їх перебігу, що може призводити до двоякого роду наслідків: по-перше, це обмеження ролі і впливу протоінституціональних утворень під тиском нових визріваючих повноцінних інститутів державного і недержавного секторів; по-друге, це тенденція до певного внутрішнього їх переродження з метою пристосування до мінливих умов існування (аж до появи окремих елементів цивілізованості і схильності до суспільного компромісу). Як це не парадоксально, але частково зони інституціонального росту в нас поширюються і на такі протоінституціональні блоки перехідної господарської системи, як бюрократичний і тіньовий (кримінальний).

Для розуміння природи корупції в економіці, що трансформується в ринкову, важливо враховувати наступну обставину. Будь-які інститути як поведінкові обмеження, коли вони є чинними, можуть сприяти або перешкоджати ефективному розподілу і використанню господарських ресурсів. Якщо інститути систематично перешкоджають такому розподілу, то метою господарської діяльності суб'єкта стає інтеграція усередину інституціональної системи, тобто одержання можливості самому перешкоджати вільній циркуляції ресурсів, отримуючи від цього зиск.

Тим самим економічна система, у механізми розподілу ресурсів якої включена корупція, одержує негативний вимір і стає, у певному смислі, ірраціональною. У цьому випадку відбуваються два процеси: по-перше, нераціональна (з точки зору системи в цілому) монополізація господарських ресурсів; по-друге, проникнення в економічний оборот псевдоресурсів,

що стають предметом інтересів і конкуренції (близькість до джерел політичної влади, податкові пільги тощо). Корупція є водночас передумовою, механізмом і результатом нераціональності розподілу і використання економічних ресурсів суспільства і прав власності на них.

Оскільки ці псевдоресурси стають невід'ємним елементом технологій самозростання грошей, то до ринків капіталів і товарів додається ще й ринок псевдоресурсів. Цей ринок, з одного боку, частково компенсує дефіцит координуючих функцій, забезпечуваних у зрілій системі “нормальними” ринками, які в Україні поки ще не розвинені, а з іншого, – виходячи на перший план, він деформує субординацію ринків, притаманну ринковому господарству і тим самим підриває адекватні йому координаційні механізми, які ще тільки зароджуються.

Внаслідок цього відбувається зрушення основних компонентів пануючого господарського стереотипу: сьогодні в Україні добре й правильно господарювати – це, насамперед, “товаришувати” з політичною елітою і з потрібними чиновниками. Проблема раціонального вибору переміщується із сфери пошуку найкращої комбінації факторів виробництва в сферу організації ефективної владно-бюрократичної взаємодії шляхом задіяння корупційних зв'язків. Через це власне виробництво як базис господарської діяльності міняється місцями з бюрократичними корупційними технологіями розподілу монополізованих ресурсів. Україна сьогодні зберегла в основному стереотипи “економіки дефіциту”, тільки на місце дефіциту виробничих ресурсів приходить дефіцит бюрократичних преференцій, яких на всіх не вистачає і які потрібно завжди мати “взапас” – як предмет потенційного бартеру, як своєрідну форму забезпечення кредиту тощо.

Скориставшись запропонованою М.Олсоном трактовкою держави як своєрідного “стаціонарного бандита”, відмітимо, що “стаціонарний бандит” може бути інтерпретований як дискримінуючий монополіст, що не тільки надає послуги підданам з охорони їх прав власності, але й торгує привілеями – монопольними правами на здійснення надприбуткового бізнесу, встановлюючи ціну відповідно до порівняної переговорної сили.

У цій схемі з формальної точки зору держава зіткається з дефіцитом коштів, агенти недержавного сектора господарювання – з дефіцитом політичної влади. Між ними внаслідок цього виникає природний “бартер”: вони обмінюються тим, що в них є, і у такий спосіб відбуваються два зустрічні процеси – „приватиза-

ція” держави і одержавлення економіки.

Кримінальна природа такого тіньового бартеру між бізнесом і державою і зумовленого ним процесу „приватизації” функцій держави стає зрозумілою, як тільки ми звернемо увагу на схожість соціальної організації вітчизняних груп “своїх” людей і італійської мафії. Тобто у свідомості громадян пострадянської України держава сприймається як група “своїх”, що привласнює і “приватизує” публічний, суспільний простір. І тут не важливо, якої конкретної форми набуває група “своїх”: номенклатури, родини президента або вихідців із силових структур. Така тенденція до приватизації характерна для природної еволюції будь-якої групи “своїх”, адже йдеться про амальгаму традиційної і “проектної” угод. Тим самим приватизація суспільного простору групами “своїх”, які не важливо, чи то перебувають коло керма влади, чи то ні, означає смерть ще до народження інститутів громадянського суспільства. Отже, тенденції до такої приватизації дозволяють зрозуміти природу крайньої нестабільності і постійного руйнування інститутів громадянського суспільства в пострадянських країнах.

Оскільки держава продає громадянам свій офіційний суспільний товар – безпеку, правовий захист і визначеність прав власності, – остільки вона публічно збирає податки. Оскільки ж держава продає свій неофіційний товар – “бюрократичні преференції”, остільки вона корумпується. У цьому проявляється в негативній формі “насильницька спадкоємність” перехідного суспільства з його державно-соціалістичним минулим. Координуюча роль ринку капіталів тут ще не визріла, тому такому суспільству доводиться використовувати координуючу роль “ринку” політичної влади і бюрократичних преференцій.

Якщо ці функції державних інститутів розвинені недостатньо або нечітко окреслені, то неминуче виникає спокуса бюрократичної сваволі як перекрученої форми соціальної волі. Аномально високий рівень корумпованості перехідної держави багато в чому зумовлений саме нечіткістю інституціональних границь, відсутністю належної інституціональної ізоляції.

Найнеприємнішим і небезпечним для перехідної економічної системи України наслідком підриву взаємної ізоляції інститутів є спроби приватизації держави, тобто перетворення державного організму в пряму функцію корпоративно-приватного інтересу. Це перетворює інститути держави у рідкий економічний ресурс, який стає об’єктом жорсткої міжкланової конкуренції. Через це державний ор-

ганізм втрачає такий найважливіший атрибут як загальність його функцій і інститутів. І, як наслідок, утворюються специфічні інститути, зорієнтовані на обслуговування локальних угод (наприклад, з приватного захисту контрактів); комерціалізується, незважаючи на формальну заборону, виробництво суспільних благ.

Можна відмітити два ряди небезпечних наслідків корупційної приватизації держави [Див.: 9]. Перший з них пов’язаний із втратою публічною владою авторитету і легітимності в очах громадян. Якщо цей процес продовжуватиметься, то сплачувати податки і служити державі означатиме для громадян робити це на користь якогось спритного клану. У цих умовах ухиляння від сплати податків закономірно перетворюватиметься в громадянську доблесть, з усіма впливаючими з цього для держави наслідками. Другий ряд зазначених наслідків демонструє якісне переродження державних функцій і пов’язану з цим втрату державою здатності захищати права громадян і суспільства в цілому, що таїть в собі загрозу повної дезінтеграції суспільного організму.

Така держава не здатна виконати своє суспільне призначення і забезпечити мінімізацію трансакційних витрат для учасників системи суспільного поділу праці за допомогою простих і для всіх прийнятних гарантій та правил господарської поведінки. Пригнічення базисних форм спеціалізації (галузевої, регіональної, професійної) суб’єктів, яке є неминучим наслідком аномальної невизначеності й високого рівня ризиків спеціалізованої господарської діяльності, таїть у собі загрозу занепаду для вітчизняної економіки. Тому сьогодні припинення корупційного процесу приватизації держави є необхідною умовою виживання українського суспільства.

Література

1. Емчаков С.М. Теневая экономика: анализ и моделирование. – М.: Финансы и статистика. 2004. – 405 с.
2. Законодавство про боротьбу з корупцією. – Х.: Одиссей. 2005. – 307 с.
3. Кейнс Дж. М. Общая теория занятости, процента и денег. – М.: Наука. 1978.
4. Клейнер Г. Б. Эволюция институциональных систем. – М.: Наука. 2004. – 240 с.
5. Корниевская В.О. Институциональное содержание феномена ликвидности. //Економіка: проблеми теорії та практики. Збірник наукових праць. Випуск 188: В 4 т. Т.ІІІ. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2004. – С.665-670.
6. Економіка України: Стратегія і політика

довгострокового розвитку/ За ред. академіка НАН України В.М. Гейця. – К.: Фенікс. 2003. – 1006 с.

7. Тарасевич В.Н. Институциональная эволюция: от протоинститутов к институтам // Экономическая теория. – 2005. – № 2. – С. 64-79.

8. Тимофеев Л. Институциональная коррупция: Очерки теории. М.: РГГУ, 2000. – 365 с.

9. Яременко О.Л. Переходные процессы в экономике Украины: институциональный аспект. – Х.: Основа, 1997. – 180 с.

Статья поступила в редакцию 24.01.2006

Л.Ю. ГОРДИЄНКО, к.е.н., доцент,
Харківський національний економічний університет

ТЕОРЕТИЧНА ОСНОВА РОЗБУДОВИ МЕТОДОЛОГІЇ УПРАВЛІННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНИМИ ТРАНСФОРМАЦІЯМИ

В наш час вітчизняні підприємства мають пристосовуватися до умов транзитивної економіки України, якій сьогодні притаманні не тільки явища, що пов'язані з заміною командно-адміністративної системи управління соціально-економічними відносинами на ринковий механізм господарювання, але і зміни в напрямках державно-управлінських рішень, що приймаються на різних інституціональних рівнях.

Специфіка функціонування українських підприємств від подібних організаційних утворень в країнах, які пройшли етап транзитивної економіки, наприклад, країн Східної Європи, в тому, що вітчизняні підприємства протягом останнього десятиліття не тільки знаходилися в паралельному вимірі корінних системних перетворень, характерних національній економіці і суспільству в цілому, але і мусили влитися в глобалізаційні процеси, що набирали оберти з середини 90-х років минулого століття. Тому, з урахуванням цих особливостей, актуальною проблемою для вітчизняних підприємств стає не тільки постійне урахування нових реалій, але і забезпечення свого ефективного функціонування в нових умовах. Ці обставини змушують підприємства шукати нові підходи щодо управління як бізнес-процесами, так і системами, що їх забезпечують, з урахуванням змін, що відбуваються як в зовнішньому середовищі, так і в середині підприємства.

Аналіз літератури, присвяченій сучасним поглядам на організаційне управління [1 - 4] та ін., дає можливість зробити висновок про наявність декількох концептуальних підходів, що превалюють сьогодні в науковій думці і складають сучасну управлінську парадигму, відповідно до якої не існує однієї наукової моделі управління, а сучасний менеджмент має запропонувати методичний підхід до управлін-

ня, що здійснюється в світі, який змінюється.

Зміна управлінської парадигми, що відбулася під впливом змін наприкінці ХХ століття, підтвердила існування глобальної тенденції сприйняття організаціями змін як одну із значущих проблем. На новий виклик практиці в управлінській науці появилася концепція управління змінами, яку підтримали такі вчені, як Brilman J. [4], Clarke L. [5], Grouard B., Meston F. [6], Клок К., Голдсмит Дж. [7] та ін. Ця концепція має стати теоретичною основою для цілей пристосування підприємства до функціонування в умовах транзитивної економіки і інституціональних перетворень, що пов'язані зі змінами в напрямках державно-управлінських рішень.

Аналіз і узагальнення публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми, дає підставу виділити в рамках концепції управління змінами особливу групу наукових проблем, що торкаються процесів корінних, системних організаційних перетворень. Цьому напрямку дослідження процесів управління змінами присвячені роботи, що торкаються питань організаційної трансформації [8 – 11] та ін., тобто реструктуризації [8], реінженіринга [9] та інших видів перетворень.

Незважаючи на постійний інтерес до проблем управління організаційними змінами та деякі досягнення при вирішенні окремих проблем за окремими видами перетворень (реструктуризації, реінженіринга тощо), сьогодні бракує теоретичної основи розбудови методології управління організаційними трансформаціями, яка б стала підвалинами трансформаційного менеджменту.

Метою даної статті є визначення теоретико-методологічних основ розбудови методо-

© Л.Ю. Гордієнко, 2006